

СЕМАНТИЧНА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ІНСТРУМЕНТАЛЬНОЇ СИНТАКСЕМИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

У статті проведено системне дослідження інструментальних синтаксем сучасної української літературної мови на матеріалі різностильових текстів у зв'язку із семантичними і валентними типами предикатів. Описано семантичні варіанти категорії інструментальності в елементарних та неелементарних простих реченнях, її лексичне наповнення. Визначено способи ускладнення інструментальної семантики іншими значеннями.

Ключові слова: синтаксема, інструментальна синтаксема, знаряддя і засіб дії, предикат, орудний відмінок.

В статье проведено системное исследование инструментальных синтаксем современного украинского литературного языка на материале текстов разных стилей в связи с семантическими и валентными типами предикатов. Описаны семантические варианты категории инструментальности в элементарных и неэлементарных простых предложениях, их лексическое наполнение. Определены средства осложнения инструментальной семантики другими значениями.

Ключевые слова: синтаксема, инструментальная синтаксема, орудие и средство действия, предикат, творительный падеж.

In the article system research of instrumental syntaxema modern literary Ukrainian on material of texts of different styles in connection with the semantic and valency types of predicates. The semantic variants of category of instrumental are described in the elementary and non-elementary simple sentences, its lexical filling. The methods of complication of instrumental semantics are definite by other meaning.

Key words: syntaxema, instrumental syntaxema, instrument and means of action, predicate, instrumental case.

Функціональний багатаспектний аналіз мінімальних синтаксичних одиниць є одним з актуальних завдань сучасного мовознавства. У цьому плані потребує ґрунтовного вивчення сукупність інструментальних синтаксем як визначального різновиду субстанціальних компонентів речення. Інструментальна синтаксема є компонентом семантико-синтаксичної структури простого речення. Вона разом із суб'єктом і предикатом формує типи семантично елементарних простих речень української мови, тому без усебічного дослідження цієї мінімальної одиниці не можна глибоко пізнати природу речення як основної синтаксичної одиниці, а без цього неможлива побудова викінченої синтаксичної теорії.

У сучасній українській граматиці проблеми семантичної категорії інструментальності (інструментальної синтаксеми) досліджували І.Р. Вихованець, К.Г. Городенська, А.П. Загнітко, М.Я. Плющ,

М.В. Мірченко, Т.Є. Масицька та ін., однак спеціальної праці, присвяченої суто семантичній диференціації інструментальної синтаксеми, немає. Метою пропонованої статті є детальний опис семантичних варіантів інструментальної синтаксеми в елементарних та ускладнених простих реченнях сучасної української літературної мови; з'ясування впливу семантичних і валентних типів предикатів на семантичне варіювання категорії інструментальності та її лексичне наповнення; вивчення механізму ускладнення інструментальної синтаксеми іншими субстанціальними і предикатними значеннями тощо. Дослідження побудовано на реченневих конструкціях, дібраних з різностильових текстів сучасної української літературної мови.

У сукупності іменникових синтаксем інструментальна синтаксема посідає периферійне місце і в типовому вияві характеризується рядом диференційних семантико-синтаксичних ознак, серед яких варто

виділити субстанціальність, валентну пов'язаність із предикатом дії, пасивність. На відміну від інших субстанціальних синтаксем вона поєднується тільки з предикатами дії, пор.: *Пам'ятає, як він (батько) струже фуганком дошки за верстатом ...* (Є. Хотимчук); *По городах ... рубують ножем капусту* (У. Самчук); *Здоровіші вивезли поранених санками* (В. Барка). У валентну рамку предикатів дії входить інструментальна синтаксема, яка членується на два семантичні різновиди – знаряддя дії та засобу дії.

У деяких працях інструментальна функція поділяється на варіанти: функція знаряддя дії, функція засобу дії, функція допоміжного матеріалу [2, с. 36-40; 7, с. 150-163; 10, с. 77; 11, с. 33-51]. Заперечення функції допоміжного матеріалу можна простежити у дослідженнях О. Мельничука, М.Я. Плющ, А. Вежицької, І.Р.Вихованця [9, с. 84; 6, с. 17-28; 3, с. 312-313; 4, с. 128]. У конструкціях з орудним допоміжного матеріалу нерідко визнають наявність об'єктно-інструментальних відношень, оскільки тут відчутна інструментальна дія суб'єкта для перетворення об'єкта [2, с. 38-39]. У зв'язку з цим не можна не погодитися з думкою І.Р. Вихованця, який зауважує: «Так зване значення допоміжного матеріалу не варто вирізняти як окреме значення в загальнішому інструментальному значенні нарівні зі значенням знаряддя й засобу, оскільки воно не становить самостійної одиниці, а є перехідним явищем між інструментальністю та об'єктністю» [5, с. 75]. Семантичні варіанти інструментальної синтаксеми визначаються як семантичними особливостями опорного дієслівного предиката, так і лексичним наповненням іменникового компонента.

За обсягом лексичних значень найчисельнішою є варіантна функція знаряддя дії, формування якої відбувається при дієсловах із семою активної фізичної дії, що виконана інструментом над конкретним реальним об'єктом, напр.: *Батько сказав йому обстругати рубанком дошки за хатою* (Б. Харчук); *Насипати землю лопатою дуже зручно* (3 газети); *Пошкоджені морозами пагони треба обрізати садовими ножицями* (3 журналу); *А як котрий ув'язеться за возом, то й січуть косою...* (П. Куліш); *Степан...загострив ножицом олівця...* (В. Підмогильний). Центр лексичного наповнення інструментальної синтаксеми складають іменники, що називають предмети – знаряддя праці, призначені для виконання фізичної дії, напр.: *ніж, ножиці, молоток, коса, сокира, лопата, граблі, долото, ручка, пензель, олівець, свердло, товкач, тертка, голка, рубанок, серп, сапа, щітка, віник* тощо. Валентністю дієслова передбачено таку структуру семантично елементарного простого речення, де є «місця» для іменників у ролі інструментала, суб'єкта та об'єкта дії.

До тривалентних дієслів, які вимагають інструментальної синтаксеми, належать перехідні дієслова, що передбачають фізичну дію суб'єкта

на об'єкт: *бити, бовтати, бомбардувати, боронувати, бурити, вантажити, в'язати, клепати, колоти, копати, косити, креслити, крити, кришити, кроїти, кувати, ліпити, лупити, майструвати, мазати, малювати, мішати, молоти, мочити, накреслити, накрити, начиняти, нацупати, обгороджувати, обгорнути, пити, підкреслювати, підкручувати, підкувати, різати, рити, рихтувати, рубати, садити, сікти, сіяти, стригти, стріляти, стукати, терти, тесати, товкти, точити, чавити, черпати, чесати, шити, шліфувати* та ін. Напр.: *Порядний чоловік не дозволить собі бити батогом по лицю зв'язану людину* (І. Кочерга); *Оксана не могла вже більше каші мішати дерпаком* (В. Стефаник); *Він ніяк не міг накреслити ручкою свій план будинку* (Р. Іваничук); *На початку зими жителі завжди починали молотити біб ціпком* (В. Денисюк); *Малювати картини пензлем їм вдалося найкраще* (3 газети); *Стіни потрібно було відшліфувати відповідним жорстким папером* (3 журналу); *Старша сестра пішла сіяти ситом борошно на хліб* (Б. Харчук).

Синтаксема у функції знаряддя дії здатна валентно сполучатися і з тривалентними дієсловами, які позначають вимірювання: *вимірювати, відмірювати, домірювати, замірювати, міряти, наміряти, обмірювати, перемирювати, поміряти, понамірювати, попоміряти, промірити, розмірити* і под., напр.: *Вимірювати відрізки потрібно косицею або лінійкою* («Геометрія»); *При складанні ландшафтної карти необхідно обміряти територію вимірювальними приладами* («Фізична географія і геоморфологія»); *Наміряти горняком мірку землі* («Дивослово»); *Розміряти ділянку навіл землеробськими знаряддями* («Земельний кодекс України»); *Жодного автора не можна міряти одним твором* (Г. В'язовський); *Температуру вимірюють термометрами* («Фізика»); *Тиск повітря вимірюють барометром* («Географія»). Дієслова з об'єктною та інструментальною правобічною валентністю становлять найпродуктивнішу групу тривалентних дієслів.

Інструментальна синтаксема поєднується також із чотиривалентними дієсловами, які позначають: а) писання (вимагають суб'єкта, об'єкта, а також здебільшого лексично не виражених адресата та інструмента): *писати, виписувати, відписувати, дописувати, надписувати, переписувати, підписувати, списувати*, напр.: *Тут вона ... писала п'єси для дітей* (О. Пчілка); *Я писав їй закохані записки* (М. Жулинський); *Як прийшло мені натхнення написати статтю цікаву* (В. Самійленко); *Недавно я почав писати у всі газети памфлети* (В. Самійленко); *Тоді я напишу велику драматичну поему* (М. Хвильовий); *Письменник описує гебрейський народ* («Українська мова і література»); б) вилучення або відділення одного об'єкта від іншого певним знаряддям: *виколупувати, вичерпувати, вишкрябати, відшкрябати, відбивати, відв'язувати, відгвинчувати, відгризати, віддирати, відколупувати, відклеювати, відкручувати, відкріплювати, відпаювати, відпилювати,*

відпирати, відпорювати, відривати, відрубувати, відціджувати, відципнути, зрізати, зривати, зсікати, стирати, стесувати, сточувати і под. Напр.: *Старі шпалери найкраще віддирати [від стіни] спеціальною лопаткою (З журналу); Бабуся своїми терплячими руками відв'язала від бурштинового волосся онуки шовкову стрічку; Легко кінчиками пальців Андрій відкрутив гайку від корпусу; Олексій відбив ножем від скелі уламок граніту на згадку; Дідусь відрубав сокирою від дерева гілочку. Правобічна інструментальна синтаксема супроводжує об'єктні компоненти речення, вказуючи, за допомогою чого реалізується дія, внаслідок якої предмет зазнає якісних та кількісних змін.*

У мові, крім власне інструментального значення знаряддя дії, можливі додаткові нашарування основного змісту, які викликані різними причинами. Зокрема, використання в ролі предиката неперехідних дієслів, а в позиції інструментальної синтаксеми іменників, що за своєю сутністю є не знаряддями праці, а предметами побуту людини, створює умови для формування об'єктно-інструментальних відношень. У подібних конструкціях об'єктний інструменталь уживається при двовалентних дієсловах на позначення рухів, виконуваних активними суб'єктами дії, напр.: *блимати, брязкати, вицокувати, відхитнути, ворушити, гахати, глипати, гопати, гоцати, мигтіти, двиготіти, кліпати, плямкати, тарабанити, тупотіти, иморгати, махати, моргати, мотиляти, мотнути, клацати і под.* Напр.: *Мотиляти палицями почали всі старі люди (І. Франко); Вся тухольська громада почала махати вилами (І. Франко); Пізнього-пізнього вечора навмисне загрюкав сінешними дверима, загримів засувами., шапкою ударив-бухнув об підлогу (В. Сологуб); Діти почали брязкати ложками (І. Франко).*

Суб'єктно-інструментальна синтаксема часто виступає в односкладних безособових конструкціях із двовалентними перехідними дієслівними предикатами. Вона виражає не власне діяча (агенса), а вказує на стихійного реалізатора дії і поширюється тільки на назви неживих предметів, передусім на явища природи. Напр.: *Вмить намет знесло вітром (З журналу); Весняною сніговою водою затопило подвір'я (О. Гончар); Буревієм погнуло велику частину площі пшениці (З газети); Весною нас заливало водою (О. Довженко); Стежки закидало першим снігом (З журналу); Вітром вирвало кілька дубів з корінням (П. Мирний); Водою залило весь луг (У. Самчук); Шлюпку відкинуло хвилею на пісок (З газети). У подібних конструкціях синтаксема в орудному відмінку поєднана з особовими дієсловами, вжитими у безособовому значенні, що передають стихійні процеси в природі. У лінгвістичній літературі здебільшого вказують на семантико-синтаксичний синкретизм такого орудного, який зумовлений тісними зв'язками вторинної суб'єктної його функції з первинною інструментальною [1, с. 52;*

4, с. 131]. Отже, у безособових реченнях орудний відмінок виражає суб'єктно-інструментальне значення, оскільки перебуваючи у позиції інструментальної синтаксеми, він вступає у суб'єктні семантико-синтаксичні відношення. Про це свідчить трансформаційний зв'язок односкладних конструкцій із двоскладними, де функцію суб'єкта дії виражає називний відмінок, пор.: *Вітром розчинило вікно (П. Тичина) ← Вітер розчинив вікно; Хвилею розбило човен (З газети) ← Хвиля розбила човен; Завірюхою замело дороги (У. Самчук) ← Завірюха замела дороги.* Інструментальне значення орудного посилюється, якщо у його позиції виступають назви конкретних предметів, пор.: *Огонькова прошило кулею навиліт (Григорій Тютюнник) і Хтось [ворог] прошив Огонькова кулею навиліт.*

У позицію інструментальної синтаксеми при дво- або тривалентних дієсловах активної фізичної дії, крім назв конкретних предметів, можуть потрапляти іменники – назви частин тіла, органів чуття, за допомогою яких відбувається дія, напр.: *рука, кулак, нога, плече, коліно, язик, вухо, очі, хвіст.* На відміну від іменників із семою знаряддя дії, що належать до класу інструментів, назви частин тіла, органів чуття людей і тварин, які здебільшого виражають об'єктну семантику, лише за певних умов можуть вживатися в ролі інструментів. Поява при дієслові в правобічній інструментальній валентній позиції залежного іменника, який називає не інструмент, а реальний об'єкт, зумовлює його синкретичну об'єктно-інструментальну функцію, напр.: *Він ... жадібно ротом почав пити молоко (М. Черемшина); Кабани ... рили рилами подвір'я (М. Коцюбинський); – Розчавлю все власними руками (В. Підмогильний); ... Семениха почала швидко ліпити обома руками гличик (М. Черемшина); Припали до ран неситими ротами (Леся Українка); Часом крутив головою то туди, то сюди (В. Винниченко); Босий, побачивши господаря, почав швидко махати хвостом (Є. Гребінка); Василя мучила спрага, але черпати долонею воду з джерела не вдавалося (І. Франко); ... батько напідпитку починав стукати кулаком по столі (В. Скуратівський). Якщо ж в позиції інструментальної синтаксеми перебувають іменники, що називають не весь предмет, з допомогою якого виконано дію, а тільки його частину, то на об'єктно-інструментальну семантику накладається ще й відтінок партитивності, напр.: *Кінчиками пальців мати розплутала туго затягнутий вузлик. Лексичне наповнення інструментальної синтаксеми, як правило не виходить за межі назв конкретної предметності. Уживання в інструментальній позиції абстрактних іменників зумовлює поєднання обставинної семантики способу дії зі значенням знаряддя дії, напр.: *Вона зупинила хлопця поглядом.***

Порівняно з функцією знаряддя дії функція засобу дії характеризується іншими семантичними особливостями. Синтаксема засобу дії вказує на істоти, механізми і допоміжні предмети, за

допомогою яких реалізуються дія, рух. Вона виступає при дієслівних перехідних і неперехідних предикатах локативної дії. Тут інструментальна не впливає на спосіб дії предиката, а правобічна валентність дієслова передбачає в структурі елементарного простого речення «місця» для іменників в ролі засобу дії, а також локативних синтаксем із значенням шляху руху, початкового і кінцевого пунктів руху. Лексичне наповнення інструментальної синтаксеми, крім назв конкретних предметів, охоплює найменування істот, напр.: *Батько деколи їздив возом кудись далеко...* (Г. Григоренко); *Вранці вони приїхали поїздом до однієї із станцій ...* (Г. Григоренко); *Чубенко і мовчазний партизан поїхали конями з села...* (Ю. Яновський); *І хоч ми тепер до неї летимо і аеропланами, і автомобілями, та наші діди були проворніші і вже доїхали давно до вічної зупинки, хоч і їхали волами до неї, до якої і ми поспішаємо ще з-перед них* (Т. Осьмачка); *...а найголовніші речі переправляли човном* («Економічна історія України»).

Серед назв засобів дії виділяють групу іменників-номінацій неживих предметів із семою «засобів пересування і переміщення», до яких належать *велосипед, гелікоптер, мотоцикл, автомобіль, автобус, віз, поїзд, пароплав, літак, човен* тощо, а також назви тварин: *кінь, віл*. Напр.: *Стартували з Петербурга, автомобілем перетнув усю Європу ...* («Еволюція автомобіля»); *Останній прилетів гелікоптером на кілька хвилин...* (3 газети); *Але ж татари їдуть кіньми...* (Б. Грінченко); *Нас запросили їхати кіньми далі* (З. Тулуб); *Начальство ... їхало попереду саньми* (І. Багрянний); *А от організовано автобусом ніхто нас не вивозив* (3 газети); *Максимко дуже любив кататися велосипедом...* (3 газети); *Студенти переважно їздять троллейбусами* (3 газети); *Хлопець тихенько почав підпливати човном* (О. Гончар); *... діди мої по сіль у Крим возами їздили* (Є. Плужник). Паралельно з формою орудного відмінка існує прийменниково-відмінкова форма, напр.: *...ми їздимо в автобусах...* (В. Слапчук); *Ах ні, в'їхали бо музики троїсті на возі до раю...* (В. Слапчук). Дієслівні предикати позначають дію як переміщення в просторі, яка не переходить на об'єкт. Вони можуть бути п'яти- та семивалентними.

П'ятивалентні дієслова на позначення руху, переміщення (*їхати, їздити, доїхати, заїхати, наїхати, переїхати, поїхати, приїхати, проїхати, летіти, літати, відлітати, перелетіти, підлетіти, полетіти, пролетіти, мчати, помчати, промчати; пливти, плавати, запливати, заплисти, надплисти, перепливати, підпливати, повідпливати, пропливати, проплисти, прибувати, рушати* і под.) сполучаються з інструментальною синтаксемою, яка вказує на засіб переміщення суб'єкта, та з локативною синтаксемою, яка визначає початковий та кінцевий пункти руху і шлях руху. У системі мовлення не всі локативні синтаксеми мають лексичне вираження, напр.: *До вечора ми змогли заїхати до бабусі в село кіньми* (Н. Рибак);

Сучасними автомобілями по доброму шосе будь-який водій промчить цю відстань без великих зусиль («Еволюція автомобіля»); *Ми поїздом їхали до Дарниці, а там машинами через місту Київ* (В. Сосюра); *Одного разу до нього на дачу приїхав машиною начальник* (3 газети); *Хтось плив шаландою серед крижаного моря* (Ю. Яновський); *Оксана Іванова довго не погоджувалася відлітати літаком до Ісландії* (3 газети); *Під барвистим невідомим прапором до нас мали підпливати галерею люди Рамелі-Гасара* (З. Тулуб).

Інструментальна синтаксема у функції засобу дії сполучається також із семивалентними акціонально-локативними предикатами (дії-локативності), які поєднують в собі семантику переміщення і конкретної фізичної дії: *везти, вивезти, відвезти, завезти, звезти, перевезти, підвезти, відправити, експортувати, імпортувати, котити, транспортувати, переміщувати, переправляти, сунути, тягнути, депортувати* та ін. Дієслівні предикати зазначеного типу передбачають сполучення з іменниковими синтаксемами у функціях суб'єкта дії, об'єкта дії, адресата дії, засобу дії, початкового пункту руху, шляху руху і кінцевого пункту руху. Останні три у системі мовлення не завжди вербалізовані. Інструментальна синтаксема вказує на транспортний засіб, за допомогою якого здійснюють рух, переміщення, напр.: *Цим автомобілем перевозили вантажі вагою понад три тони* («Еволюція автомобіля»); *Здоровіші вивезли поранених санками* (В. Барка); *Їх машинами возять на роботу й з роботи* (О. Гончар); *Сталін планував з іншими малими народами депортувати потягом в Сибір й усіх українців* («Історія України»); *У них надзвичайне завдання: переправити зброю підводним човном в Італію* (3 газети); *Після проголошення радянської влади в Харкові більшовики стали відправляти ешелонами хліб в центральну Росію* («Економічна історія України»); *У ФРН Україна експортувала залізницю феросплави, чорні метали, віконне скло, олію тощо* («Економічна історія України»); *Із країн Східної Європи Україна імпортувала потягами машини і устаткування, верстати, прилади хімічної промисловості, побутові електроприлади тощо* («Економічна історія України»).

Наступну групу назв засобу дії утворюють іменники із спільною семою «засоби передачі і зв'язку», напр.: *телеграма, телефон, селектор, телебачення, радіо, телетайп* тощо, які валентно сполучаються з предикатами типу *передавати, інформувати, повідомляти, сповіщати, викликати, доповідати, транслювати* і под. Напр.: *По радіо «Свобода» ми передаємо есе Євгена Сверстюка «Іван Котляревський»* (Є. Сверстюк); *Викликав телеграмою Гальчинську, але вона не приїхала по радіо і телебаченню* («Експрес»); *– А машини не було, – доповів по телефону Задорожний* (В. Кашин); *Про свій приїзд рідні сповістили телеграмою; Радісну звістку друзі передали телефоном.*

Інструментальна синтаксема може пересуватися із своєї типової правобічної валентної позиції в лівобічну суб'єктну. Місце суб'єктної синтаксеми у формі називного відмінка за таких умов займають компоненти зі значенням знаряддя чи засобу дії, напр.: *Тож чи справді наша зброя воює у цейлонських тропіках?* (З газети); *Щоранку за мною приїжджає порожній автобус* (В. Слапчук); *Швидко біжать поїзди степами, швидко плывуть кораблі морями, ще швидше летять літаки понад небесами...* (І. Багряний); *Звичай умер, а трембіта заграла веселої* (М. Матіос); *Ножиці брязнули об долівку* (В. Слапчук); *Ні, не підніметься моя рука на куц оцей, відмовиться сокира його рубати* (М. Рильський); *Човни золотії із сивої-сивої давнини причаляють* (П. Тичина); *Списи пробивали товсту шкуру й глибоко впивалися в тіло тварини* («Історія стародавнього світу»); *У процесі різання пилка заглиблюється в деревину й утворює пропил* («Трудове навчання»). У такому випадку маємо складні синтаксеми із семантико-синтаксичною функцією інструментального суб'єкта. Значення знаряддя і засобу дії є первинними для орудного відмінка [4, с. 128-130; 6, с. 17-28; 8, с. 84]. На думку І.Р. Вихованця, «транспозиція орудного відмінка знаряддя або засобу в називний інструментального суб'єкта передбачає у граматичній структурі речення істотне перегрупування відмінкових форм, передусім обов'язкове вилучення називного суб'єкта дії, після чого можливе пересування орудного відмінка знаряддя або засобу в позицію називного-підмета із семантико-синтаксичною

функцією інструментального суб'єкта» [4, с. 80]. Пор.: *Сани в'їхали в аул* (З. Тулуб) ← *Ми сannyaми в'їхали в аул; ... домик ударив його по голові* (Б. Харчук) ← *Хтось ударив його по голові домиком; ...б'ють землю... копита* (В. Стус) ← *Коні б'ють землю копитами; ...гунав по свинцю... молоток* (В. Дрозд) ← *Хтось гунав по свинцю. молотком; Коса косить* (Б. Харчук) ← *Косар косить косою*. У позицію суб'єктної синтаксеми можуть пересуватися також інструментальні синтаксеми, оформлювані прийменниковими відмінками, пор.: *Грав баян* (Б. Харчук) ← *Хтось грав на баяні; ...грала гармошка* (В. Яворівський) ← *Хтось грав на гармошці; Рушниця вистрілила...* (З газети) ← *Хтось вистрілів із рушниці*.

У простому елементарному реченні інструментальна синтаксема з-поміж усіх правобічних субстанціальних синтаксем посідає периферійне місце, оскільки вона може сполучатися з обмеженою групою предикатів, найчастіше – предикатами дії, її лексичне наповнення, як правило, не виходить за рамки іменників-назв конкретних предметів. Уживання в цій позиції абстрактних іменників, назв осіб, явищ природи тощо зумовлює додаткові семантичні нашарування на основне значення.

У пропонованій статті зосереджено увагу лише на одному з аспектів вивчення категорії інструментальності, а саме її семантичній диференціації. Подальші наукові розвідки в цьому плані передбачають ґрунтовний опис морфологічних і позиційних варіантів інструментальної синтаксеми, що дасть змогу здійснити системний функціональний аналіз цієї мінімальної синтаксичної одиниці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арват Н.Н. Семантическая структура простого предложения в современном русском языке / Н.Н. Арват. – К.: Вища шк., 1984. – 160 с.
2. Безпояско О.К. Граматика української мови. Морфологія: підруч. [для студ. філол. фак. вузів] / О.К. Безпояско, К.Г. Городенська, В.М. Русанівський. – К.: Либідь, 1993. – 336 с.
3. Вежицка А. Дело о поверхностном падеже / А. Вежицка // Новое в зарубежной лингвистике. – 1985. – Вып. 15. – С. 303-341.
4. Вихованець І.Р. Система відмінків української мови / І.Р. Вихованець. — К.: Наук. думка, 1987. – 231 с.
5. Вихованець І.Р. Теоретична морфологія української мови: Академ. граматика укр. мови / І.Р. Вихованець, К.Г. Городенська; За ред. І.Р. Вихованця. – К.: Унів. вид-во «Пульсари», 2004. – 400 с.
6. Плющ М.Я. Відмінок у семантико-граматичній структурі речення: навч. посіб. / М.Я. Плющ. – К.: Київ. пед. ін-т. 1978. – 107 с.
7. Слинко І.І. Історичний синтаксис української мови / І.І. Слинко. – К.: Вища шк., 1973. – 215 с.
8. Сучасна українська літературна мова: Морфологія / За заг. ред. І.К. Білодіда. – К.: Наук. думка, 1969. – 583 с.
9. Сучасна українська літературна мова: Синтаксис / За заг. ред. І.К. Білодіда. – К.: Наук., думка, 1972. – 515 с.
10. Творительный падеж в славянских языках / Под ред. С.Б. Бернштейна. – М.: Изд-во АН СССР, 1958. – 379 с.
11. Тимченко Є.К. Вокатив і інструменталь в українській мові / Є.К. Тимченко. – К.: З друкарні УАН, 1926. – 118 с.